

УДК 352:336.1

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.06.06>

Глущенко Юлія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавської державної аграрної академії
ORCID 0000-0001-5530-0340
juliya.glushchenko@pdaa.edu.ua

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА МІСЦЕВОМУ ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ

Анотація

У статті досліджено теоретичні основи формування доходів місцевих бюджетів та визначено їх роль у процесі фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. З'ясовано, що в процесі реформування системи місцевого самоврядування значну частку в доходах місцевих бюджетів займають міжбюджетні трансферти, що сприяє розвитку споживацьких тенденцій. Запропоновано формування бюджетної політики держави в напрямку забезпечення рівня самостійності місцевих бюджетів, зменшення обсягів міжбюджетних трансфертів та зміцнення їх фінансової спроможності за рахунок неподаткових джерел.

Метою статті є дослідження теоретичних основ та практики формування доходів місцевих бюджетів в Україні, з'ясування проблемних аспектів міжбюджетного їх розподілу та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення в контексті реформування та бюджетної децентралізації.

Наукова новизна полягає у дослідженні теоретичних основ формування місцевих бюджетів, зокрема їх важливої складової – дохідної частини. Розглянуто структуру доходів місцевих бюджетів, значна увага приділена дослідженню стану неподаткових надходжень та трансфертних платежів. За результатами дослідження запропоновано напрямки підвищення рівня самостійності місцевих бюджетів шляхом їх стимулювання, зменшення обсягів та видів міжбюджетних трансфертів та зміцнення фінансової їх спроможності частково за рахунок розвитку фіскальної політики в напрямку мобілізації неподаткових надходжень.

Висновки. Важливим інструментом регулювання суспільно-економічних процесів, розмежування фінансових ресурсів між групами населення, галузями і територіями є доходи бюджету.

Виконання функцій органами місцевого самоврядування потребує належної економічної основи (матеріальних і фінансових ресурсів).

Міжбюджетні трансферти, що є складовою доходів місцевих бюджетів, займають значну частку, що породжує утриманські тенденції та дестимулює місцеву владу до нарощення податкового потенціалу. Розширення географії дотаційних бюджетів перетворило трансферти із засобу фінансової допомоги на інструмент для здійснення перерозподільчих процесів, що знижує ефективність використання бюджетних коштів.

Неподаткові надходження займають незначну частку в структурі доходів місцевих бюджетів, проте виконують важливу роль щодо їх збалансування. Тож перспективними напрямками їх зростання має бути проведення місцевої економічної політики щодо підвищення прибутковості суб'єктів господарювання з частково державною формою власності; розширення географії місцевих платних послуг; об'єктів щодо сплати державного мита; удосконалення організації процесу рейтингування та пропонування об'єктів оренди державної й комунальної форм власності; забезпечення дієвих стимулів в організації бюджетного процесу на місцевому локальному рівні щодо створення резервів власних надходжень.

Підсумовуючи дослідження, констатуємо, що бюджетна політика держави має бути націлена на підвищення рівня самостійності місцевих бюджетів шляхом їх стимулювання, зменшення

обсягів та видів міжбюджетних трансфертів та зміцнення фінансової їх спроможності частково за рахунок розвитку фіскальної політики в напрямку мобілізації неподаткових надходжень.

Ключові слова: доходи місцевих бюджетів, місцеві бюджети, місцеве самоврядування, міжбюджетні трансферти, територіальні громади.

Glushchenko Yuliia A.,
candidate of economic sciences, associate professor,
Associate Professor of Finance and Credit
Poltava State Agrarian Academy
ORCID 0000-0001-5530-0340
juliya.glushchenko@pdaa.edu.ua

LOCAL BUDGET INCOME AS A SOURCE OF FINANCIAL SUPPORT AT LOCAL LOCAL LEVEL

Abstract

The theoretical bases of formation of local budget revenues are investigated in the article and their role in the process of financial support of activity of local self-government bodies is determined. It has been found out that in the process of reforming the system of local self-government a significant share in local budget revenues is occupied by intergovernmental transfers, which contributes to the development of consumer trends. Formation of the state budget policy in the direction of ensuring the level of autonomy of local budgets, reducing the volume of intergovernmental transfers, and strengthening their financial capacity at the expense of non-tax sources are proposed.

The purpose of the article is to study the theoretical foundations and practices of local budget revenue generation in Ukraine, to clarify the problematic aspects of their inter-budgetary distribution and to develop practical recommendations for their improvement in the context of reform and budgetary decentralization.

The scientific novelty is to study the theoretical foundations of forming local budgets, in particular their important component - the revenue side. The structure of local budget revenues is considered, much attention is paid to the study of the status of non-tax revenues and transfer payments. According to the results of the study, the directions of increasing the level of independence of local budgets by stimulating them, reducing the volume and types of intergovernmental transfers, and strengthening their financial capacity partly due to the development of fiscal policy in the direction of mobilizing non-tax revenues.

Conclusions. An important tool for regulating socio-economic processes, the allocation of financial resources between population groups, industries and territories, is budget revenues.

The performance of functions of local self-government bodies requires a proper economic basis (material and financial resources).

Intergovernmental budget transfers, which are a storehouse, have a significant share of local budget revenues, which generates abstinence trends and stimulates local authorities to increase their tax capacity. Extending the geography of subsidized budgets has transformed transfers from a financial aid tool into a tool for redistribution processes, which reduces the efficiency of budgetary use.

Non-tax revenues account for a small proportion of local budget revenues but play an important role in balancing them. Therefore, promising directions for their growth should be the pursuit of local economic policies to increase the profitability of entities with partially state ownership; expanding the geography of local paid services; objects for payment of the state duty; improving the organization of the rating and offering of state and municipal property leases; creation of effective incentives in the organization of the budget process at the local local level for the creation of reserves of own revenues.

Summarizing the research, we state that the state budget policy should be aimed at increasing the level of independence of local budgets by stimulating them, reducing the volume and types of intergovernmental transfers, and strengthening their financial capacity partly due to the development of fiscal policy in the direction of mobilization of non-tax revenues.

Key words: local budget revenues, local budgets, local government, intergovernmental transfers, territorial communities.

Постановка проблеми. Розвиток України шляхом соціально орієнтованої ринкової економіки здійснюється за умов недостатньо чітких механізмів розвитку суспільного виробництва. Недосконалість політичної системи, антитерористична операція на сході країни створюють складнощі у забезпеченні фінансування соціально-культурної сфери, наукових та фундаментальних досліджень, окремих програм (океанографічні, космічні) тощо. Утримання зазначених сфер частково, крім держави, покладається на місцеві органи влади за рахунок доходів бюджету, що є основним інструментом регулювання, розподілу фінансових ресурсів та перерозподілу ВВП.

В умовах сьогодення основи формування доходів місцевих бюджетів орієнтовані на фінансове забезпечення місцевого локального рівня на основі трансфертів, що обмежує органи місцевого самоврядування у виконанні їх повноважень, стримує інвестиційний потенціал та економічний розвиток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи та практичний досвід формування доходів місцевих бюджетів є предметом досліджень А. Буряченка, О. Василика, В. Дем'янишина, Т. Єфименко, О. Кириленко, В. Опаріна, Д. Полозенка, В. Федосова, С. Юрія та ін.

Однак актуальним залишається дослідження питання самостійності місцевих бюджетів, зменшення обсягів міжбюджетних трансфертів та зміцнення їх фінансової спроможності, зокрема за рахунок податкових та регулюючих джерел.

Метою статті є дослідження теоретичних основ та практики формування доходів місцевих бюджетів в Україні, з'ясування проблемних аспектів міжбюджетного їх розподілу та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення в контексті реформування та бюджетної децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Функціонування системи місцевого самоврядування будь-якої країни спрямоване на створення та підтримку сприятливого навколишнього середовища, надання громадянам якісних і доступних публічних послуг та сталий розвиток дієздатних громад.

Існуюча останнім часом в Україні система місцевого самоврядування характеризувалася значною подрібненістю територіальних громад (менше 2 тис. осіб), що створю-

вало проблеми із забезпечення якості освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення. Відбувалося дублювання компетенцій у межах однієї одиниці управління (Донецька, Луганська області) та витрачалися зайві бюджетні кошти на утримання апарату відповідних органів.

Таким чином виникла нагальна потреба у реформуванні існуючої системи, а початком децентралізації стало схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1]. У рамках її реалізації відбулося об'єднання та створення спроможних громад. Так, станом на 10.09.2019 р. у результаті виборів до місцевих рад сформовано 951 об'єднану територіальну громаду [2]. У зв'язку з цим відбулося якісно нове формування взаємовідносин між громадянами й органами влади, що націлено на захист належних прав і свобод громадян.

Ймовірно, що мистецтво управління та прийняття управлінських рішень на місцевому рівні залежить безпосередньо від стану реалізації принципу самостійності в системі місцевих бюджетів як головної складової місцевих фінансів, зокрема розгляду та затвердження бюджетів, закріплення достатнього обсягу дохідних джерел бюджету, отримання права щодо визначення обсягів та напрямів використання бюджетних коштів в межах існуючого законодавства. Саме про незалежність, що регулюються нормами міжнародного права, наголошує у своїй праці І. М. Мищак [3, с. 55]. Безпосередньо основи фінансової незалежності місцевих органів влади визначено положенням Європейської Хартії місцевого самоврядування, зокрема: «... право в рамках національної економічної політики на власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень» [4]. Успішність такого підходу доводить і досвід інших держав, зокрема Польщі [5], які послідовно забезпечують фінансову незалежність місцевих громад.

Проте, як свідчить вітчизняна практика, упродовж останніх років ситуація ускладнювалася недосконалою структурою системи доходів, переважанням частки міжбюджетних трансфертів, що позначилося високим рівнем дотаційності та, відповідно, фінансовою залежністю від державних органів влади.

Формування системи доходів на основі податкового методу, недостатній обсяг влас-

них доходів негативно вплинули на стан надання громадських послуг та рівень місцевого економічного розвитку. Зазначені та ряд інших проблемних аспектів системи доходів місцевих бюджетів спонукали до проведення адміністративної та бюджетної реформ. Змінилися принципи міжбюджетних відносин, а саме – визначення коефіцієнту податкоспроможності по податку з доходів фізичних осіб та податку на прибуток. Система вирівнювання позначилася новим механізмом розподілу міжбюджетних трансфертів, запроваджено програмно-цільове бюджетування тощо.

Враховуючи зазначене, варто дослідити постулати функціонування місцевих бюджетів у цілому та, зокрема важливої їх складової – доходів.

Сутність місцевих бюджетів розглядається багатьма вітчизняними науковцями, але окремі з них, серед яких А. Буряченко [6, с. 13], О. Василик [7, с. 51], В. Кравченко [8] досліджують їх в трьох напрямках. По-перше, як правовий документ щодо законного права на володіння місцевих органів влади фінансовими ресурсами. По-друге, як кошторис бюджетних установ, що належить до певного органу місцевої влади чи органу місцевого самоврядування. По-третє, як економічну категорію, що економічно дозволяє забезпечити самостійність функціонування відповідних територіальних одиниць у правовому полі. На нашу думку, у сучасних умовах саме третій напрямок дослідження є актуальним та потребує додаткового вивчення з урахуванням особливостей змін в адміністративно-територіальному устрої держави.

Законодавством визначено, що «місцеві бюджети – це бюджет Автономної Республі-

ки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування. Бюджетами місцевого самоврядування є бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад» [9] (ст. 5 Бюджетного кодексу України).

За офіційними даними: «станом на 01.01.2019 р. кількість місцевих бюджетів в Україні склала 8543, з яких 1403 мають взаємовідносини з державним бюджетом» [10, с. 3].

Із 2015 р. у зв'язку з процесом децентралізації структура місцевих бюджетів зазнала суттєвих змін. За визначенням англійського ученого В. Оутса, «децентралізація – право незалежного прийняття рішень децентралізованими одиницями» [11, с. 115]. Значний обсяг фінансових ресурсів бюджетів ОТГ дозволяє фінансувати масштабніші проекти соціального (дитсадки, школи, амбулаторії тощо) та економічного (дороги, туризм, сприяння підприємництву і т. д.) характеру на локальному рівні. Проте, це трансфертні платежі.

Відомо, що важливим інструментом при розмежуванні бюджетних ресурсів між групами населення, галузями і територіями є саме доходи бюджету.

Згідно з Бюджетним кодексом, «доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ)» (ст. 2). Класифікація доходів бюджету визначена ст. 9 Кодексу (Рис. 1) [9].

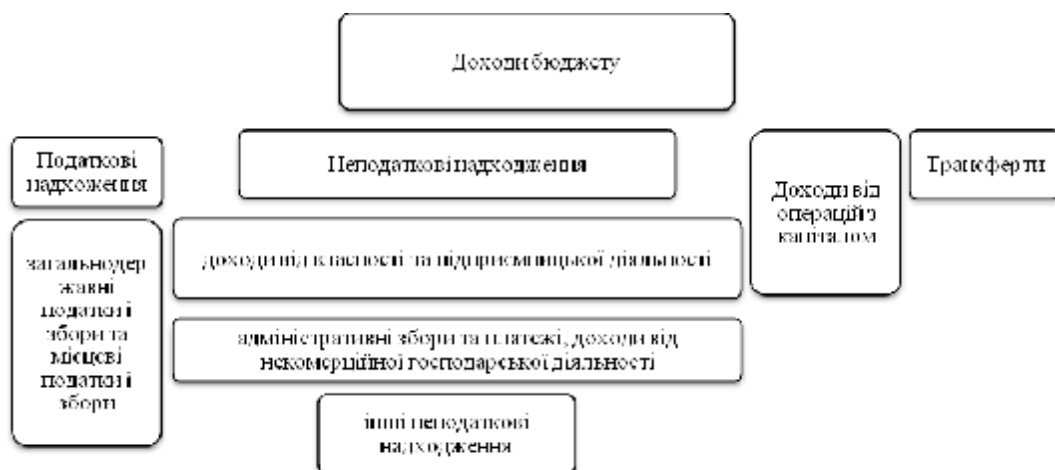

Рис. 1. Класифікація доходів бюджету

«Доходи від операцій з капіталом – це доходи від продажу капітальних активів (основних фондів, державних запасів і резервів, землі» [9].

Досліджуючи стан виконання доходів місцевих бюджетів України у розрізі бюджетної класифікації, розглянемо дані *Табл. 1*.

Таблиця 1

Аналіз динаміки доходів місцевих бюджетів України за 2015–2017 роки

Вид доходів	Роки			Зміни (+,-) 2017 р. до 2015 р.	
	2015	2016	2017	млрд грн	%
Податкові надходження	98,1	146,9	201,0	102,9	104,9
Неподаткові надходження	20,1	21,9	26,0	5,9	29,4
Доходи від операцій з капіталом	1,6	1,4	1,9	0,3	18,8
Цільові фонди	0,4	0,5	0,6	0,2	50,0
Разом доходів	120,4	170,7	229,5	109,1	90,6
Офіційні трансферти від органів державного управління	174,0	195,4	272,6	98,6	56,7
Всього доходів	294,4	366,1	502,1	207,7	70,6

* Джерело: розраховано автором за даними [12]

За даними *Табл. 1* можна зробити висновки, що у структурі доходів місцевих бюджетів переважають та мають приріст у 2017 році порівняно з базовим роком – 56,7% – офіційні трансферти з державного бюджету, що є негативною тенденцією в управлінні на місцевому локальному рівні.

Наступними по величині, що зросли майже вдвічі порівняно з 2015 роком, виступають податкові надходження (майже 88 % загального обсягу без трансфертів). Це є позитивним фактором з одного боку, проте з іншого – понад 50 % їх становить податок з доходів фізичних осіб, переважно за рахунок великих платників ТОП-100, і в разі непередбачуваних обставин в економіці бюджетні виплати опиняться в зоні ризику.

Натомість обсяг неподаткових надходжень є незначним (відповідно лише близько 11 %). Неподаткові надходження характеризуються переважно цільовим спрямуванням, необов'язковістю сплати до доходів бюджетів, державні органи яких здійснюють стягнення. Іншими словами, без відповідного податкового тиску з урахуванням інтересів платників та реальної оцінки державних, бюджетних та підприємницьких (державного сектора) витрат.

Тож перспективними напрямками їх зростання має бути проведення місцевої економічної політики щодо підвищення прибутковості суб'єктів господарювання з частково державною формою власності; розширення географії місцевих платних послуг; об'єктів щодо сплати державного мита; удосконалення організації процесу рейтингування та пропонування об'єктів оренди державної та комунальної форм власності; забезпечення дієвих стимулів в організації бюджетного процесу на місцевому локальному рівні щодо створення резервів власних надходжень.

Крім того, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що: «... доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів» (ст. 63). Склад доходів місцевих бюджетів визначається Бюджетним кодексом України та Законом про Державний бюджет України [13].

Аналізуючи зміни частки власних доходів місцевих бюджетів, ми дійшли такого висновку (*Табл. 2*).

Таблиця 2

**Зміна частки власних доходів загального фонду місцевих бюджетів України
за 2015–2017 роки, % [2]**

Вид доходів	Роки			Зміни (+,-)	
	2015	2016	2017	2016 р. до 2015 р.	2017 р. до 2016 р.
Частка у ВВП	5,1	6,2	6,5	1,1	0,3
Частка у загальному фонді	49,0	31,0	21,5	-18,0	-9,5

Питома вага власних доходів як в у ВВП, так і в доходах загального фонду займає незначне місце. Більш того, у структурі загального фонду поступово зменшується, а це негативно впливає на фінансовий стан місцевих органів влади та здатність прийняття управлінських рішень.

Розподіл бюджету на загальний та спеціальний фонди, їх складові частини визначаються виключно Бюджетним кодексом (ч. 5 ст. 13) та законом про Державний бюджет України.

Кошти, що мобілізуються до загального фонду бюджету, не мають конкретного цільового призначення, вони формують централізований фонд, за рахунок якого фінансуються потреби, передбачені поточними фінансовими планами.

Структуру доходів загального фонду місцевих бюджетів визначено статтями 64 (міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, міст Києва та

Севастополя, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад), 66 (Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів), 69 (бюджети міст районного значення, сільських, селищних бюджетів) Бюджетного кодексу.

Доходи бюджетів ОТГ визначаються відповідно до статей 64 (загальний фонд), 69-1 (спеціальний фонд) та 71 (бюджет розвитку) Бюджетного кодексу. Слід зазначити, що до бюджетів громад, які не об'єдналися, загальнодержавні податки (серед яких і ПДФО) не зараховуються.

До спеціального фонду бюджету включаються доходи, які мають цільове призначення. Джерела формування спеціального фонду визначаються виключно законами. Особливістю спеціального фонду є фінансування конкретних заходів виключно в межах коштів, що надійшли до фонду на відповідну мету (Рис. 2).

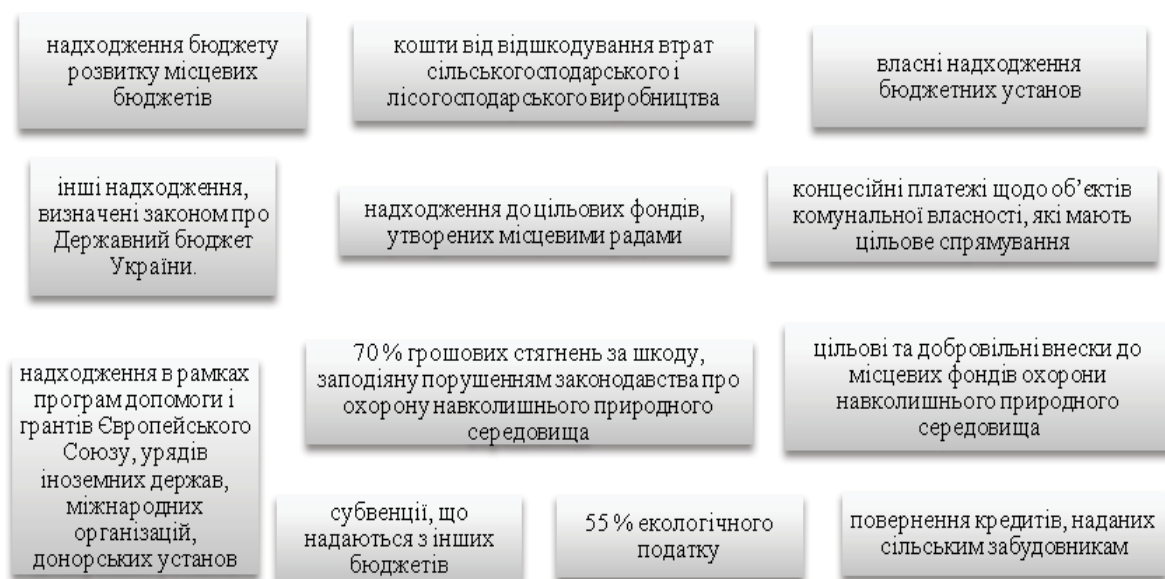

Рис. 2. Перелік доходів спеціального фонду місцевих бюджетів

Складовою частиною спеціального фонду є власні надходження бюджетних установ. Поділ власних надходжень на групи та напрямки їх використання визначено ч. 4 ст. 13 Бюджетного кодексу. Крім того, місцевий бюджет поділяється на поточний та бюджет розвитку. Бюджет розвитку включає такі доходи (Рис. 3).

Складовою доходів місцевих бюджетів також є міжбюджетні трансферти, що надаються шляхом здійснення горизонтального вирівнювання.

Відповідно до Бюджетного кодексу «міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого» (п. 32 ч. 1 ст. 2).

Міжбюджетні трансферти надаються місцевим бюджетам, які мають взаємовідно-

сини з державним бюджетом – обласні бюджети, бюджети міст обласного значення, бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, районні бюджети. Види міжбюджетних трансфертів визначено ст. 96 Бюджетного кодексу (Рис. 4).

Механізм розрахунку базової дотації, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій, врегульовано ст. 98–99 Бюджетного кодексу. Реверсна дотація – кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.

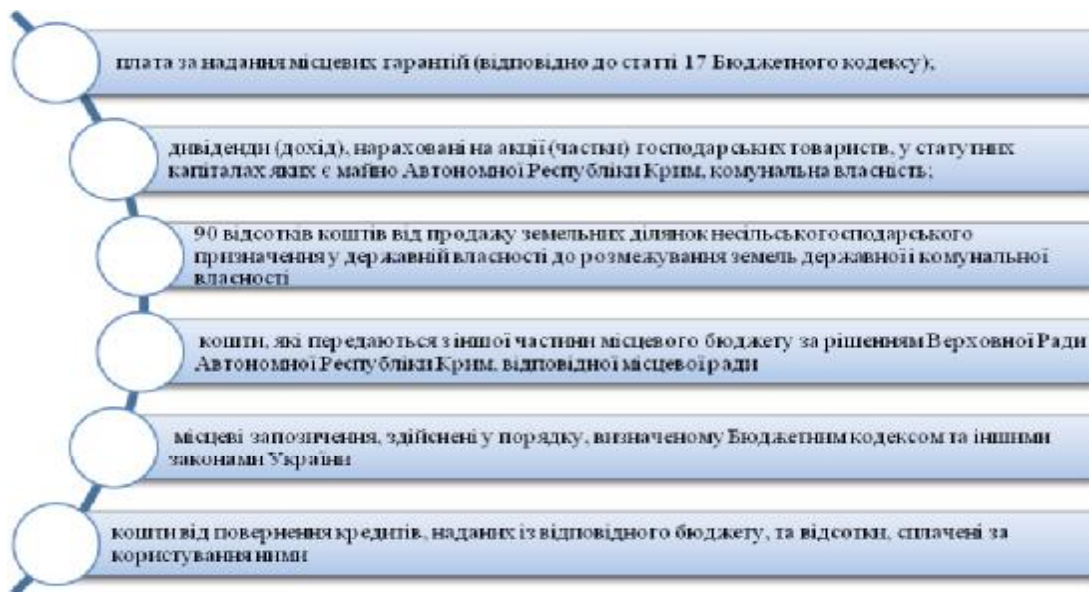

Рис. 3. Перелік доходів бюджету розвитку місцевих бюджетів України

Рис. 4. Складові міжбюджетних трансфертів в Україні

Ця система вирівнювання передбачає, що місцеві бюджети з рівнем надходжень: нижче 0,9 середнього показника по Україні отримують базову дотацію (80 відсотків суми, необхідної для досягнення показника 0,9), що підвищить рівень їх забезпеченості; у межах від 0,9 до 1,1 – вирівнювання не здійснюється; – вище 1,1 середнього показника по Україні частину надходжень передаватимуть до державного бюджету (реверсна дотація).

Бюджетам ОТГ передбачаються такі міжбюджетні трансферти: базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція, інші субвенції та дотації, якщо є підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів. Слід зауважити, що бюджети громад, які не об'єдналися, не отримують

міжбюджетні трансферти із державного бюджету.

Крім вищезазначених особливостей формування бюджетів ОТГ, Бюджетним кодексом передбачено особливості застосування положень окремих його статей у частині складання та виконання районного бюджету районів, у яких утворено ОТГ, та бюджетів ОТГ на перший плановий бюджетний період після об'єднання.

Досліджуючи особливості формування системи доходів місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин на сучасному етапі, важливим є аналіз динаміки фактичних показників доходів місцевих бюджетів та їх місця у зведеному бюджеті держави та у ВВП (Рис. 5).

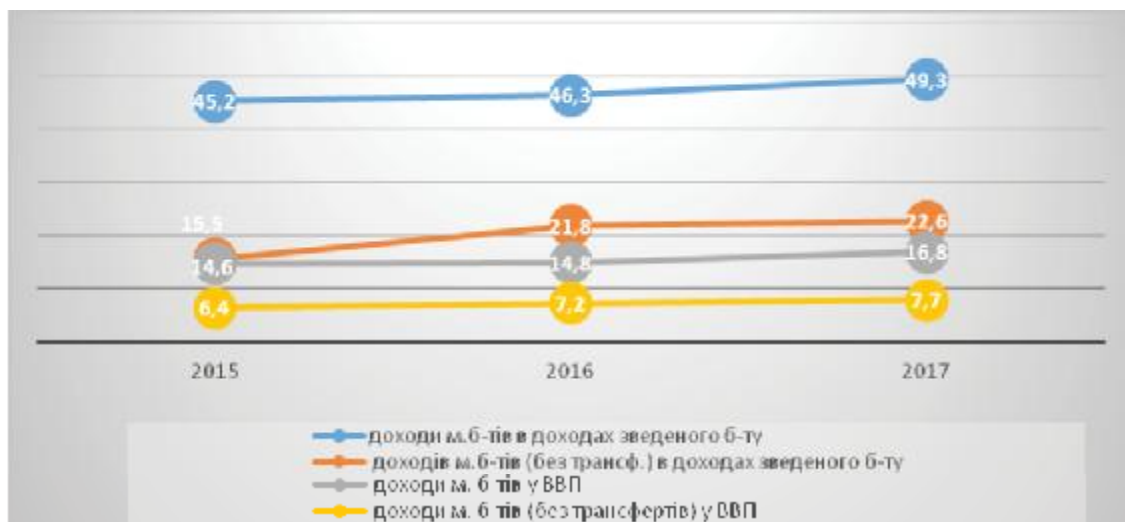

Рис. 5. Динаміка частки доходів місцевих бюджетів України в структурі зведеного бюджету України та у ВВП за 2015–2017 роки, % [12]

Дані Рис. 5 свідчать, що упродовж 2015–2017 років спостерігається тенденція приросту частки доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті держави та ВВП, що є позитивним результатом реформування системи. Поряд із тим значною їх складовою продовжують залишатися трансферти, що створює відповідну залежність від органів державної влади й обмежує компетенції органів місцевого самоврядування у виборі пріоритетних програм розвитку. Таким чином, є підстава говорити про дестимуляцію й обмеження управлінських рішень.

Висновки. Важливим інструментом регулювання суспільно-економічних процесів, розмежування фінансових ресурсів між гру-

пами населення, галузями і територіями є доходи бюджету. Виконання функцій органами місцевого самоврядування потребує належної економічної основи (матеріальних і фінансових ресурсів).

Міжбюджетні трансферти, що є складовою доходів місцевих бюджетів, займають значну частку, що породжує утриманські тенденції та дестимулює місцеву владу до нарощення податкового потенціалу. Розширення географії дотаційних бюджетів перетворило трансферти із засобу фінансової допомоги на інструмент для здійснення перерозподільчих процесів, що знижує ефективність використання бюджетних коштів.

Неподаткові надходження займають незначну частку в структурі доходів місцевих бюджетів, проте виконують важливу роль щодо їх збалансування. Тож перспективними напрямками їх зростання має бути проведення місцевої економічної політики щодо підвищення прибутковості суб'єктів господарювання з частково державною формою власності; розширення географії місцевих платних послуг; об'єктів щодо сплати державного мита; удосконалення організації процесу рейтингування й пропонування об'єктів оренди державної та комунальної форм власності; забезпечення дієвих стимулів в організації бюджетного процесу на місцевому локальному рівні щодо створення резервів власних надходжень.

Підсумовуючи дослідження, констатуємо, що бюджетна політика держави має бути націлена на підвищення рівня самостійності місцевих бюджетів шляхом їх стимулювання, зменшення обсягів і видів міжбюджетних трансфертів та зміцнення фінансової їх спроможності частково за рахунок розвитку фіскальної політики в напрямку мобілізації неподаткових надходжень.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Дата звернення: 06.10.2019).
2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10.09.2019 р. URL: <https://storage.decentralization.gov.ua> (Дата звернення: 06.10.2019).
3. Мишак І. М. Законодавче забезпечення місцевого самоврядування в Україні та перспективи його удосконалення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 1. С. 54–57.
4. European Charter of Local Self-Government (1985): Charter, International Document / The Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/168007a088> (Дата звернення: 06.10.2019).
5. Мишак І. М. Механізми контролю громади за діяльністю депутатів місцевих рад в Україні та Польщі (порівняльно-правовий аналіз). *Наукові записки Інституту законо-*

давства Верховної Ради України. 2016. № 1. С. 56–61.

6. Буряченко А. Є., Палій М. П. Удосконалення фінансового механізму місцевих бюджетів. *Фінанси України*. 2003. № 8. С. 13–18.

7. Василик О. Д. Теорія фінансів: навч. посіб. Київ: НІОС, 2000. 180 с.

8. Кравченко В. І. Фінанси місцевих органів влади України: основи теорії та практики. Київ: НДФІ, 1997. 234 с.

9. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Дата звернення: 06.10.2019).

10. Як не заблукати у лабіринті місцевого бюджету: путівник для журналістів та громадськості. 2019. URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/392/25.03.19.pdf> (Дата звернення: 06.10.2019).

11. Oates W. E. Fiscal Federalism. United States, New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1972.

12. Державний бюджет України на 2017 рік: статистичний збірник. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (Дата звернення: 06.10.2019).

13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (Дата звернення: 06.10.2019).

References:

1. Cabinet Ministers of Ukraine. (2014). *On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of government in Ukraine: Rozporiadjennia No. 333-r*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].
2. *Monitoring the decentralization process and reforming local self-government as of September 10, 2019*. (2019). URL: <https://storage.decentralization.gov.ua> (Last accessed 06.10.2019) [in Ukrainian].
3. Myshchak, I. M. (2013). *Zakonodavche zabezpechennia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini ta perspektyvy yoho udoskonallennia. Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, 54–57 [in Ukrainian].
4. The Council of Europe. (1985). *European Charter of Local Self-Government: Charter*,

International Document. URL: <https://rm.coe.int/168007a088> (Last accessed 06.10.2019).

5. Myshchak, I. M. (2016). Mekhanizmy kontroliu hromady za diialnistiu deputativ mistsevykh rad v Ukraini ta Polshchi (porivnialno-pravovyi analiz). *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, 56–61 [in Ukrainian].

6. Buryachenko, A. E, Paliy, M. P. (2003). Improving the financial mechanism of local budgets. *Finance of Ukraine*, 8, 13–18 [in Ukrainian].

7. Vasyluk, O. D. (2000). *Theory of finance*. Kyiv: NIOS [in Ukrainian].

8. Kravchenko, V. I. (1997). *Finance of Local Authorities of Ukraine: Foundations of Theory and Practice*. Kyiv: Scientific Research Institute [in Ukrainian].

9. Verkhovna Rada Ukrainy. (2010). *Budget Code of Ukraine*: Zakon Ukrainy № 2456-VI. Updated: 25/09/2019. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>

(Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].

10. *How not to get lost in the labyrinth of the local budget: a guide for journalists and the public*. (2019). URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/392/25.03.19.pdf> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].

11. Oates, W. E. (1972). *Fiscal Federalism*. United States, New York: Harcourt Brace Jovanovich.

12. *State Budget of Ukraine for 2017: Statistical Collection*. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].

13. Verkhovna Rada of Ukraine. (1997). On Local Self-Government in Ukraine: Law of Ukraine No. 280/97-BP. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr> (Last accessed: 06.10.2019) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11 жовтня 2019 р.